

Heli Ansio ja Pia Houni

Yhteisölliset työtilat uuden urbaanin työn paikkoina

Abstrakti

Yhteisölliset työtilat (*coworking spaces*) ovat lisääntyneet nopeasti. Yhteisöllisellä työtilalla tarkoitetaan tässä artikkelissa fyysistä paikkaa, josta freelancerit, yksin- tai mikroyrittäjät, muut itsensäyöllistäjät tai etätöitä tekevät vuokraavat jaettua työskentelytilaa. Tällaisia työtiloja on erityisesti suurissa kaupungeissa. Artikkelitarkastelee kolmea helsinkiläistä yhteisöllistä työtilaa. Tutkimus pohjautuu työtiloissa työskentelevien laadulliseen haastatteluaineistoon (N=15) ja havainnointiaineistoon. Artikkelissa analysoidaan myös syksyllä 2016 järjestetyn *Work Up!*-tilaisuuden palauteaineistoa. Tutkimuksessa käsitellään ruumiillisuutta ja tilallisuutta yhteisöllisissä työtiloissa, sekä tilojen vuorovaikutusta ympäröivän kaupunkitilan kanssa. Tutkimus osoittaa, miten uusi tietotyö on sidoksissa ruumiiseen ja paikkaan. Työtilojen arjessa käydään jatkuvaa neuvottelua ruumiillisuuteen ja tilaan liittyvistä käytännöistä, sekä rakennetaan toimistotyöstä poikkeavaa työruumiillisuutta. Yhteisöllisissä työtiloissa hämärretään työtilan ja vapaa-ajan tilan sekä yksityisen ja julkisen tilan rajoja. Tutkimus pohtii yhteisöllisissä työtiloissa työskentelevien työn arkea suhteessa keskusteluun luovasta taloudesta ja luovasta luokasta kaupunkikehityksen veturina.

Johdanto

Muutama vuosi sitten ryhdyimme kiinnittämään huomiota pääkaupunkiseudun muuttuneeseen työtilakulttuuriin. Yhä useammat alkoivat puhua työskentelystään viihtyisissä työtiloissa. Melko nopeassa tahdissa uudenlainen tilakulttuuri oli täydessä vauhdissa. Uusia työtiloja syntyi samalla kun ihmiset verkostoituivat etsimään ja tarjoamaan työtilaa Facebookin ja internetin välityksellä. Kahviloissa työskentelyn rinnalle oli muodostunut eri kaupunginosia aktiivisia työtiloja. Edellä kuvattu ilmiö ei jäänyt pelkästään muutamien ihmisten liikehännäksi, vaan myös monet suuremmat organisaatiot ovat seuranneet perässä ryhtymällä kehittämään

uudenlaisia tilankäyttöratkaisuja. Yhä useammat organisaatiot etsiytyvät avokonttoreihin ja monitilatoimistoihin (*corporate coworking*, ks. Jakonen 2016). Yhtenä syynä näihin järjestelyihin pidetään taloudellisia säästöjä, mutta todennäköisesti ratkaisuja perustellaan muillakin argumenteilla. Perinteisesti mielletty *työpaikka* näyttää muuttuvan *työn paikoiksi* (Dale & Burrell 2008, 116–131).

Tässä artikkelissa tarkastelemme yhteisöllisiä työtiloja (*coworking spaces*) osana työn ja kaupungin toisiinsa kietoutuvaa muutosta. Itsensäyöllistäjät sekä pienet yritykset ovat ottaneet erilaisia kaupungin tiloja uusiokäyttöön ja luoneet niihin työtiloja. Niissä työskentelevät henkilöt toimivat tyypillisesti luovilla

tai tietotyön toimialoilla. Tiloissa työskentelevillä ei useinkaan ole yhteistä työnantajaa, vaan työtilayhteisö muodostuu yksittäisten henkilöiden tai mikroyritysten löyhästä ryhmittymästä tai verkostosta. Yhteisölliset työtilat ovat globaali ilmiö, jolla kuitenkin on paikallisia erityispiirteitä. Eniten niitä on suurissa ”luovissa” kaupungeissa Yhdysvalloissa ja Euroopassa (Moriset 2013, 11–13). Yhteisöllisiä työtiloja on varsinkin kansainvälisesti tarkasteltuna monenlaisia – yhteisöllisestä työtilasta käy kaverusten vuokraama kimpatoimisto tai -paja, mutta myös kaupallisesti toimiva toimistohotelli tai yrityshautomo (Salovaara 2015, 43–44).

Käsitteille *coworking* ja *coworking space* ei ole vakiintunutta suomennosta. *Coworking space* -tyyppisistä työtiloista käytetty terminologia on liukuvaa ja riippuu käyttäjästä. Suomalaisista *coworking*-tiloista puhutaan joskus yhteisöllisinä työtiloina tai luovina työtiloina, joskus kulttuurikeskuksina, hubeina tai klustereina, joskus vain työtiloina, työhuoneina tai toimistoina. Yleisin termi lienee yhteisöllinen työtila, jota käytämme tässä artikkelissa. Käsite vahvistaa myös yhteisöllisyyden merkitystä työtiloissa.

Nykyuotoisen *coworkingin* synnystä liikkuu monta tarinaa (Salovaara 2015, 41; Neuberg 2015). Joka tapauksessa ilmiö on korkeintaan 10–20 vuoden ikäinen, ellei *coworkingiksi* sitten lasketa esimerkiksi taidealoilla vähintään vuosikymmenten ajan vallinnutta käytäntöä jakaa työtiloja toisten taiteilijoiden kanssa (ks. Uda 2013, 2–3). Tässä käsittelemässämme muodossa yhteisölliset työtilat ovat uusi ilmiö, vaikka samankaltaista ihmisten yhteistyöskentelyä voidaan löytää historiallisesta jatkumosta jo pitkältä ajalta. (Kojo & Nenonen 2014; Jakonen 2016.)

Yhteisöllisiä työtiloja on vaikea tilastoida. Suomessa tiloja ei ole listattu systemaattisesti mihinkään muualle kuin työtiloja välittävillä verkkosivustoilla ja sosiaalisen median ryhmiin. Tunnetuin verkkosivusto on Mushrooming.fi, josta saa käsityksen erityisesti Helsingissä sijaitsevista työtiloista.

Ymmärrettävästi yhteisöllisiä työtiloja onkin eniten juuri Helsingissä, jossa on runsaasti luovien ja tietointensiivisten alojen työntekijöitä. Tiloja on kuitenkin myös muissa suuremmissa kaupungeissa, ja joitakin myös maaseudulla. (Houni & Ansio 2015, 35; Heikkilä 2012; vrt. Fuzi 2015.) Suomessa yhteisölliset työtilat ovat paitsi urbaani, myös nimenomaan kaupunkikeskustoihin liittyvä ilmiö. Esimerkiksi yhdysvaltalaisissa suurkaupungeissa yhteisöllisiä työtiloja on myös esikaupunkialueilla. Nämä tilat mahdollistavat sen, että työmatkoihin käytetty aika pysyy kohtuullisena. (Spinuzzi 2012, 424.)

Tämä artikkelimme tarkastelee helsinkiläisiä yhteisöllisiä työtiloja urbaanin työn näkökulmasta empiirisen aineiston avulla. Kuvaamme artikkelissamme, mitä yhteisölliset työtilat ovat ja mitä tekemistä niillä on nähty olevan kaupunkien kehittymisen kanssa. Artikkelimme tutkimuskysymys on, miten työtä tehdään yhteisöllisissä työtiloissa. Tarkastelemme erityisesti ruumiillisuutta ja tilaa. Nojaudumme ajatukseen, että (työ)tila on ruumiillinen ja aistinen kokemus, ja tilallinen organisoituminen ohjaa toimintaa ja vuorovaikutusta (Hofbauer 2000, 166–168). Kysymme, miten työtilojen tilaa käytetään ja miten sitä rakennetaan ruumiillisessa toiminnassa. Pohdimme, miten yhteisölliset työtilat uusina työn paikkoina ja yhteisöinä asettuvat kaupungin tilaan ja miten ne ovat vuorovaikutuksessa ympäröivän kaupungin kanssa. Käytämme tarkastelussamme esittämisen ja esityksen käsitteitä (ks. Arlander ym 2015). Ruumiillisuutta jälkiteollisessa työssä on tutkittu paljon (uutena suomalaisena katsauksena aiheesta ks. Parviainen ym. 2016). Työn ruumiillisuuden tutkimuksessa esitystutkimuksen käsitteet ovat tavallisia. Arkipäivän esiintymisen (Goffman 1959) tai performatiivisuuden (esim. Butler 1990; 1993) teorettikoihin tukeudutaan usein, mutta työruumiin tutkimus ja esitystutkimus eivät oikeastaan keskustele keskenään (poikkeuksena Parviainen 2015).

Yhteisölliset työtilat, luovat ammattilaiset ja kaupunki

Kun yhteisölliset työtilat ovat lisääntyneet, on niistä myös kirjoitettu paljon. Suurimman osan yhteisöllisissä työtiloissa työskentelyä koskevista kirjoittelusta ovat tuottaneet työtilojen käyttäjät itse. Yhteisöllisissä työtiloissa työskentely esitetään yleistajuisissa kirjoissa, verkkosivuilla ja blogeissa yleisesti ottaen erittäin myönteisenä ilmiönä (Merkel 2015, 122). *Coworking*-käyttäjyhteisöjen teettämät käyttäjätutkimukset ovat kertoneet näissä tiloissa työskentelevien ihmisten kokevan huomattavaa työtyytyväisyyttä ja onnellisuutta. (DeGuzman & Tang 2011; Spreitzer ym. 2015; Coworking Spaces are Human Spaces 2015.)

Yhteisöllisiä työtiloja ja niissä työskentelemistä on tutkittu kansainvälisesti eri näkökulmista. Yhteisöllisten työtilojen taustalla on nähty muun muassa itsensäyöllistämisen lisääntyminen ja pienten yritysten määrän kasvu (Pohler 2012; itsensäyöllistäjistä Suomessa ks. Pärnänen & Sutela 2014¹). Näin ilmiö kytkeytyy myös työmarkkinoiden muutoksiin ja talouden rakenteisiin. Rakenteelliset muutokset työmarkkinoilla ovat koskettaneet erityisesti luovia toimialoja. Yhteisöllisten työtilojen on tutkimuksessa katsottu liittyvän erityisesti työsuhteiden ”epätyypillistymiseen”, työn joustavuuteen, projektimaisuuteen, tietoisumiseen ja vastuun siirtymiseen instituutioilta yksilöille. (Pohler 2012; Lumley 2014; Gandini 2015; Merkel 2015.) Suomessa on toisinaan käytetty uuden työn käsitettä tarkoittamaan tällaisia työelämän muutoksia (esim. Jakonen ym. 2006; Julkunen 2008; Jakonen 2014, 2015; Åkerblad 2014). Yhteisöllisten työtilojen on nähty myös liittyvän luovan luokan (Florida 2002; 2005; 2008) kasvuun ja luovan talouden nousuun sekä jakamistalouteen (Moriset 2013; Gandini 2015; Rus & Orel 2015). Richard Floridan määrittelemä luova luokka koostuu henkilöistä, jotka tuottavat taloudellista lisäarvoa luovuudellaan ja siten vauhdittavat kaupunkiseutujen talouskasvua. Floridan teorian mukaan luova luokka suo-

sii alueita, joilla kohtaavat teknologia, lahjakkuus ja suvaitsevaisuus. (Florida 2002; 2005; 2008.)²

Luovan talouden potentiaalia koskeva keskustelu on saanut uuden käänteen vuoden 2008 talouskriisistä alkaneen taantumun jatkuessa. Floridan visioiman luovan eliitin sijaan on muodostunut luova prekariaatti: korkeasti koulutettujen, luovaa tietotyötä tekevien ihmisten ryhmä, jolle on tarjolla lähinnä pätkätöitä, keuhkoja palkkoja tai palkatonta työtä. Tutkijat ovat nähneet yhteisöllisten työtilojen yleistymisessä yhteyden taloudelliseen taantumaa ja työn yleiseen epävarmistumiseen. (Gandini 2015; myös Merkel 2015; Moriset 2013; Pohler 2012.) Berliinissä, Lontoossa ja New Yorkissa kerätyn haastatteluaineiston pohjalta monen työtilayhteisön perustamisen taustaksi osoittautui talouskriisi: itsensäyöllistäjillä ei ollut enää varaa omiin toimitiloihin, joten työtilan jakaminen muiden samassa asemassa olevien kanssa muodostui houkuttelevaksi vaihtoehdoksi (Merkel 2015, 127–128). Itsensäyöllistäjille urbaanissa ympäristössä hengailu ja työtilan keskeinen sijainti eivät välttämättä ole ensisijaisesti elämäntyyliä (kuten Florida luovan luokan preferenssit mieltää), vaan osa liiketoiminnan kovaa ydintä: verkostoitumista ja asiakkaiden tavoittamista (Kepsu ym. 2010, 42–43).

Tutkimusaineisto

Keräsimme aineistoa kolmesta helsinkiläisestä yhteisöllisestä työtilasta etnografisella tutkimusotteella, havainnoimalla työtilojen toimintaa sekä haastattelemalla niissä työskenteleviä henkilöitä (N=15). Pidimme tutkimuskohteiksi valitsemiemme työtilojen valintakriteereinä sitä, että työtilan toiminta on suhteellisen vakiintunutta ja pysyvää. Toisaalta halusimme tarkastella nimenomaan ”autenttisia” (Salovaara 2015, 43), itsensäyöllistäjien ja pienyrittäjien itse perustamia yhteisöllisiä työtiloja. ”Autenttisella” työtilalla tarkoitetaan tässä yhteydessä työskentelytilan muodostu-

mista omaehtoisesti, henkilövetoisesti ja taloudellisesta voitontavoittelusta vapaana. Tutkimuksemme ei siis kata 1) vapaamuotoista ja satunnaista työskentelyä yhdessä esimerkiksi kodeissa tai kahviloissa, 2) toimistohotelleja ja muita ensisijaisesti liiketaloudellista voittoa tavoittelevia vuokratyötiloja tai 3) suuryritysten ja julkisen sektorin työnantajien *corporate coworking* -tyyppisiä työtiloja.

Aineistonkeruu kesti vuoden 2014 keväästä syksyyn. Tutkimusaineistoon valittiin työtiloja Helsingistä siten, että ne edustavat sekä yksittäisten itsensätyöllistäjien että muuttaman henkilön yritysten työtilayhteisöjä. Seurasimme informaatiokanavia, esimerkiksi Mushrooming-verkosta, Facebookia, työtilojen verkkosivuja sekä kaveriverkostoja. Etsimme pohjatietoja tilojen toiminnasta. Sisään pääsy valittuihin työtiloihin tapahtui osaltaan henkilökohtaisten kontaktien kautta ja ottamalla yhteyttä tilasta vastaavaan ihmiseen. Mukaan kutsutut työtilat halusivat olla mukana tutkimuksessa ja käytännön järjestelyistä oli helppo sopia. Vietimme noin yhtenä päivänä viikossa aikaa työtiloissa merkitsemässä muistiin asioita ja havaintoja ihmisten suhteesta tilan käyttöön ja työn tekemiseen. Käytimme havainnoinnissa etukäteen suunniteltua havainnomatriisia, jonka avulla pyrimme tarkastelemaan samoja asioita eri työtiloissa (ks. Spradley 1980). Havainnointiaineistoa hyödynnettiin myös pohjamateriaalina puolistrukturoiduissa teemahaastatteluisa.

Haastateltavien valinnassa noudatettiin erilaisia kriteereitä. Yhtäältä haastateltaviksi pyydettiin henkilöitä, joita toiset haastateltavat ehdottivat (ns. lumipallomenetelmä). Usein suosittelun perusteena oli, että ehdotetut henkilöt olivat työskennelleet työtilassa jo useita vuosia. Suuri osa haastateltavista valikoitui satunnaisesti, koska he sattuiivat olemaan työtilassa paikalla havainnointiaikoina. Haastateltavamme olivat nuoria, korkeintaan nelikymppisiä naisia ja miehiä, jotka työskentelivät luovilla ja tietointensiivisillä toimialoilla. Kahta näistä henkilöistä haastateltiin kahdesti, koska he olivat ensimmäi-

sen haastattelun ajankohtana vasta aloittaneet työskentelyn yhteisöllisessä työtilassa. Ensimmäisessä haastattelussa kartoitettiin odotuksia yhteisöllisessä työtilassa työskentelyä kohtaan, parin kuukauden kuluttua tehdyssä toisessa haastattelussa kokemuksia odotusten toteutumisesta. Yksi haastateltavista toteutettiin kolmen hengen ryhmähaastatteluna. Haastattelujen pituus vaihteli 20 minuutista reiluun tuntiin. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastateltaville kerrottiin tutkimuksen sisällöstä ja tarkoituksesta, sekä aineiston anonyymista käsittelystä. Tämän jälkeen heidän kanssaan tehtiin kirjallinen haastattelusopimus. Koska aineisto on pieni ja haluamme taata, että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa, emme kerro haastateltavista yhteydessä haastateltavista mitään taustatietoja.

Haastattelun yhtenä teemana oli haastateltavan oma työ: työnkuva ja työhistoria, syyt hakeutua yhteisölliseen työtilaan, työtilaan liittyvät tarpeet ja toiveet, omat työkäytännöt yhteisöllisessä työtilassa sekä työhön liitetyt arvot ja merkitykset. Toisena teemana oli työtilayhteisö: yhteisön arkirutiinit ja säännöt sekä yhteinen tekeminen, yhteistyö ja yhteisön rakentaminen. Yhteisöllisten työtilojen emänniltä/isänniltä tai vastuuhenkilöiltä kysimme lisäksi tilan perustamiseen ja ylläpitämiseen, johtamiseen, vastuusiin ja tilan omistussuhteisiin liittyviä kysymyksiä sekä heidän ajatuksiaan *coworking*-ilmiöstä.

Olemme analysoineet haastattelumateriaalin temaattisesti (Braun & Clarke 2006). Etnografista havainnointiamme ja haastatteluja ohjasivat kaksi pääteemaa: yhteisö ja työ.³ Muut teemat on analysoitu aineistolähtöisesti haastatteluista yhdistelemällä tekstisegmenttien sisältöalueita laajemmiksi kategorioiksi. Aineistolähtöisyydellä tarkoitamme sitä, että olemme pyrkineet antamaan havaintojemme ja haastatteluaineistomme sisällön ohjata valintojamme sitomatta niitä ennalta määrittelyyn teoriaan. Analyysiprosessin myötä nostimme tämän artikkelin pääaiheeksi työn, tilan ja ruumiillisuuden välisen kysymyksen,

jota tarkastelemme kehämäisesti työtilan ja sen lähiympäristön tasoilla.

Havainnointi- ja haastatteluaineiston lisäksi yksi keskustelun ajankohtaistaminen tehtiin Työ- ja elinkeinoministeriön Työelämä 2020 -hankkeen marraskuussa 2016 järjestämässä *Work up! Työn uudet yhteisöt* -tapahtumassa. Sen teemana olivat yhteisölliset työtilat. (Työelämä 2020, 2016.) Osallistujien joukossa oli eri ministeriöiden edustajia, tutkimuslaitosten ja yliopistojen edustajia sekä työelämän toimijoita.⁴ *Work Up!* -tilaisuuden yhteydessä kerättiin pieni kyselyaineisto osallistujilta mobiilikyselynä tilaisuuden aikana sekä tilaisuuden jälkeen toteutettuna palautekyselynä (N=32). Päätämme artikkelin näiden aineistojen lyhyeen analyysiin.

Tulokset

Millaisia työtilat olivat?

Moni luovan alan itsensätyöllistäjä liikkuu projektitöiden, yrittäjätyön, lyhyiden palkkatyöjaksojen ja työttömyysjaksojen välillä (Pärnänen & Sutela 2014, 23–25). Juuri tämä ammattilaisryhmä on sekä aiemman tutkimuksen että oman aineistomme perusteella yhteisöllisten työtilojen tyypillisintä vuokraajakuntaa. Yksi haastateltava kuvaa työtilassaan työskenteleviä ihmisiä:

”On luovia pienyrittäjiä, jengi repii duunikeikkaa ja elantoa sieltä mistä saa, on moniosajatyyppejä, viestinnällisesti lahjakkaita, yhteiskunnallisesti aktiivisia, tekee erinäköisiä projektiduuneja [...] ollaan pieniä ja ketteriä toimijoita, ja aika voimakkaasti ajan hermolla. Koska muuten ei pärjää.”

Kaksi aineistomme työtiloista oli itsensätyöllistäjien ja mikroyrittäjien työtiloja. Niissä työskenteli erityisesti viestinnän, markkinoinnin ja muotoilun aloilla työskenteleviä henkilöitä sekä konsultteja ja tutkijoita. Kolmannessa työtilassa työskenteli pienen muotoilualan yrityksen koko henkilökunta. Lisäksi tilassa oli itsensä-

työllistäjille vuokrattavia työpisteitä. Viimeksi mainitussa työtilassa työskenteli noin 25 henkilöä, kun taas pienimmässä työtilassa työskenteli noin 10 ihmistä. Kaikkia näitä tiloja yhdisti toiminnallisesti pyrkimys rakentaa yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta tilassa työskentelevien kesken. Lähtökohtana ei ollut yhteisen työn tekemisen mahdollistaminen, vaikka yhteistyötä ihmisten ja heidän yritystensä välillä syntyikin työn arjessa (vrt. Sennett 2012). Tilojen organisoimisen tavoitteena ei ollut tuottaa taloudellista voittoa, vaan mahdollistaa pääsy kohtuuhintaisiin työtiloihin.

Kaksi työtiloista sijaitsi Helsingin perinteisissä työläiskaupunginosissa, joissa on nykyisellään paljon luovien alojen liiketoimintaa sekä pieniä kauppoja ja kahviloita. Työtilat sijaitsivat erilaisissa kiinteistöissä. Yksi työtiloista oli vanhassa teollisuuskiinteistössä, toinen katutasossa liiketilassa. Kolmas työtiloista sijaitsi omakotitalossa.

Aineistomme työtilat olivat avoimia toimistotiloja, joiden yhteydessä oli yksi tai useampia neuvotteluhuoneita. Lisäksi kaikissa työtiloissa oli keittiö ja wc. Tiloista kahdessa oli sekä vakituisia työpisteitä, joiden käyttäjät pysyivät samoina, että vapaasti valittavia paikkoja. Yhdessä työtilassa kaikki työskentelivät suuren pöydän ympärillä, josta istumapaikka valittiin vapaasti. Työtiloissa oli myös säilytystilaa tiloissa työskentelevien tavaroille. Kaikkien haastateltaviemme pääasiallinen työväline oli tietokone.

Yleisilmeeltään vain yksi työtiloista muistutti perinteistä – joskin poikkeuksellisen tyylikästä – avotoimistoa työpöytineen ja konttorituoleineen. Kaksi muuta oli sisustettu epämuodollisemmin: huonekalut olivat eriparisia ja osa niistä oli hieman nuklavieruja. Varsinkin kahdessa viimeisessä tilassa korostuivat epäyhdenmukaisuus, viistot linjat ja pyöreät muodot toimistomaisen suoraviivaisuuden sijaan. Sohva tai sohvia oli jokaisessa työtilassa. Työtilojen epämuodollisuuteen ja orgaanisuuteen pyrkivän sisustuksen voi Johanna Hofbauerin linjoilla tulkita viestivän avoimuudesta ja dynaamisuudesta. (Hofbauer 2000, 183.)

Tilojen käyttöaste vaihteli. Melkein kaikki haastatellut tekivät työtä työtilan lisäksi myös kotona. Joidenkin töihin taas sisältyi paljon matkustamista tai asiakaskäyntejä. Yhteisöllinen työtila oli joillekin haastateltaville työnteon pääasiallinen paikka, jota käytettiin toimistotyön viikko- ja päivärytmissä. Joillekin työtila oli tukikohta, jossa piipahdettiin esimerkiksi asiakastapaamisten lomassa. Työtilojen käyttö oli siis joustavaa ja itseohjautuvaa.

Ruumiillisuus, reviirit ja kontrolli työtilassa

Yhteisölliset työtilat ovat freelancereiden, yksityisyrityksien ja muiden itsensätyöllistäjien työssä vaihtoehto kotona, asiakkaiden tiloissa tai julkisissa tiloissa työskentelylle. Moni haastateltavistamme kertoi valinneensa yhteisöllisen työtilan saadakseen tehtyä työnsä jäsenyntyneemmin ja keskittyneemmin. Tähän ohjaa se, että tila on selkeästi erotettu työnteokoa varten: *”Tämä on työtila, eikä tila, jossa tehdään kaiken näköistä, niin kuin koti on. Olen huomannut, että se selkeästi ohjaa toimintaa toisin kuin kotona, jossa saattaa jotain puuhastella.”*

Yhteisölliset työtilat ovat itsensätyöllistäjälle paitsi keskittyneen työnteon paikkoja, myös kommunikoinnin ja verkostoitumisen paikkoja. Spinuzzin tutkimuksessa erään työtilan ylläpitäjä sanoi, että ellei tilassa saa puhua, kyse ei ole *coworkingista*. Yhteisöllisiin työtiloihin kuuluu tämän näkemyksen mukaan määritelmällisesti mahdollisuus keskusteluun ja vuorovaikutukseen. (Spinuzzi 2012.)

Edellä sanotusta seuraa se ristiriita, että työtiloissa pitää pystyä sekä keskittymään työhön että juttelemaan. Työrauhan ylläpitäminen avotilassa oli haastateltavillemme keskeinen kysymys. Useimmat haastateltavat kertoivat hallitsevansa ääniympäristöä kuuntelemalla musiikkia kuulokkeilla tai käyttämällä korvatulppia. Tämä strategia keskittymisessä ja keskittymisen ilmaisemisessa toisille mainitaan yli puolessa haastatteluista. Se tunnistettiin yhteisesti ylläpidetyksi kirjoittamat-

tomaksi säännöksi. Haastateltavat tunnistiivat myös hienovaraisia käyttäytymiskooodeja, joilla ilmaistiin tarvetta pidättäytyä kommunikaatiosta. Yksi tällainen oli niukka vastaminen juttelurytiksiin, toinen oli vetäytymisen alueelle, jossa oli mahdollista olla fyysisesti erillään toisista.

Työrauhan suojeleminen voi johtaa kokemukseen sosiaalisuuden ja samalla *coworking*-ajattelulle tyypillisten synergiaetujen heikentymisestä. Yksi haastateltava toi esiin, että oli yllättynyt tilan rauhallisuudesta:

”Täällä on yllättävän vähän vapaata keskustelua. Tämä on ihan hyvä seikka. Tännehan tullaan tekemään töitä, ja pääasia on tietenkin se. Ihmiset tekevät napit korvissa, rauhasa töitä. Minua ehkä vähän hämmästyttää se. Koska tämä on yhteisöllinen työtila, luulin, että ihmiset vielä enemmän olisivat kaivaneet ajatustenvaihtoa tai sparrailuapua johonkin. Sitä on tosi vähän.”

Omat reviirit työtilojen sisällä olivat monille haastateltaville tärkeitä. Vaikka työskentelypaikan sai avotiloissa itse valita, useilla haastateltavilla oli vakiintuneet paikat, joita vaihdettiin harvoin. Paikan valinnan kriteereitä olivat esimerkiksi se, että näki ikkunasta ulos tai että ei tarvinnut istua selkä muihin päin. Yksi haastateltava kertoi jo toisella viikolla tilassa työskentelyn aloittamisesta, että oli löytänyt sohvalta *”oman ja turvallisen paikan”* eikä ollut tullut vaihtaneeksi paikkaa joka päivä, vaikka oli alun alkaen ajatellut tehdä niin.

Tutkimamme työtilat olivat erikokoisia, mutta varsinkin kahdessa pienemmässä tilassa työskentely tapahtui fyysisesti hyvin lähellä toisia. Yksi haastateltava kuvaa päivittäistä työhön ryhtymistä ja oman työpisteen tunnun rakentamista: *”[...] sitä hakee vesilasin siihen pöytään ja läväyttää läppärin siihen auki ja sirottelee siihen vähän kalenteria, paperia ja ehkäpä iPadin ja puhelimenkin sen läppärin ympärille. Sitten se tuntuu, että tämä on riittävä reviiri.”*

Yhteisöllisissä työtiloissa voi rakentaa itselle sopivia ruumiillisia tapoja olla työnsä ääressä kotoisammin kuin virallisemmissa toimis-

totiloissa tai julkisissa tiloissa. Haastateltavat kertoivat työtilojen tarjoamien ”epätoimistomaisiksi” (DeGuzman & Tang 2011) koettujen piirteiden käyttämisestä luovasti hyväksi:

”[Tässä tilassa työtäni tukee] vapaamuotoisuus, ja mahdollisuudet olla fyysisesti erilaisissa asennoissa. Jopa maata tuossa sohvalla. Vaikka iltapäivällä, jos on väsynyt olo tai haluaa vain ottaa kengät pois ja mennä makaamaan sohvalle. Pidän siitä valtavan paljon. [...] Juuri se oman kehon asentojen vaihtaminen ja muuttaminen hyvin vapaamuotoisesti tukee kyllä ehdottomasti työskentelyä. Ei täydy olla samassa yhdessä asennossa, työtuolissa koneen ääressä koko aikaa samalla tavalla. Voi kuunnella itseään. Minä olen ehkä vähän leikkisäkin jollain tavalla, minusta on kiva nostaa jalvoja ylös ja muuta sellaista. Kaikissa työtiloissa tai toimistoissa se ei ole sallittua, täytyy kontrolloida omaa kehoaan ja näyttää mahdollisimman asialliselta. Täällä se on mahdollista.”

Edellä siteerattu haastateltava koki yhteisöllisen työtilan alueeksi, joka on vapaa toimistotyöhön liitetystä ”asiallisen työruumiin” esittämisestä. Myös muutamat muut haastateltavat puhuivat ruumiillisuudesta ja esittämisestä. Toinen haastateltava tulkitsi oman työtilansa ”rennot” ruumiilliset käytännöt (villasukkien käyttö, ruoanlaitto työtilan keittiössä, päivätorkut sohvalle) vastarinnaksi tehokkuutta korostavalle työkuulttuurille. ”En sano, että tämä on tällainen sluibailupaikka, mutta tänne voi tulla vähän eri mentaliteetilla tekemään.” Haastateltava huomioi yhteisöllisten työtilojen keskinäiset erot: joissain korostetaan produktiivisuutta, nopeaa tahtia ja synergiaetuja, mutta oman työtilan tyyli on rennompia.

Työtilan organisoinnin avulla tapahtuva kontrolli ja vallan käyttö on aineistomme perusteella yhteisöllisissä työtiloissa täysin toisenlaista kuin ”perinteisissä” avoimissa toimistotiloissa; kontrolloijana ei ole työnantaja vaan itsensätyöllistäjä itse tai hänen työtoverinsa. Vaikka haastateltavat painottavat vapautta ja epämuodollisuutta, ruumiin kontrol-

li voi myös erityisesti aktivoitua yhteisöllisessä työtilassa toisten läheisyydessä työskentellessä. On säädeltävä äänenkäyttöä, ruumiin toimintoja ja tilaan sijoittumista. Kun on jatkuvasti toisten nähtävillä, itsensä on esitettävä edullisessa valossa toisille. Fyysinen läheisyys tarjoaa tilaisuuden myös toisten työtä tekevien – tai tekemättömien – ruumiiden kontrolloimiseen. (Hofbauer 2000.) Yksi haastateltavamme arvioi toisten häiritsemisen olevan sallittua, jos huomaa, että rinnalla työskentelijä ei oikeasti tee työtä: ”Vilkaisee kaverin näytölle, jos se silmät lasittuneina tapittaa sitä ja siellä on joku Facebook, niin kyllä sitä voi vähän käydä koppaisemassakin.” Huomattava tosin on, että monelle luovien alojen työntekijälle sosiaalinen media ei ole vapaa-ajan hupia vaan keskeinen osa työntekoa, esimerkiksi oman yrityksen tiedotusta ja markkinointia.

Kaikki haastateltavamme eivät kokeneet pystyvänsä keskittymään työhön yksin kotona, vaan vain silloin, kun ympärillä oli muita. Se, että näki toisten tekevän työtä – performoivan työsuoritusta tietokoneen äärellä – ja (ainakin näennäisesti) keskittyvän työhön, antoi myös itselle puhtia.

”Se tsemppaa itseäkin tekemään, kun näkee, että kaikki muutkin painavat töitä tai esittävät tekevänsä töitä, istuvat läppärillä. [Yksin kotona] keskittymiseni herpaantuu koko ajan ja teen jotain ihan muuta. Tässä kun kaikki muutkin tekevät töitä ja ovat hiljaa, keskittyvät, niin tulee itsellekin tosi keskittynyt olo.”

Lisäksi toisten työnteon esitysten näkeminen toi reflektointipintaa omaan työhön ja itsen johtamiseen:

”Joskus vain riittää, että ihmiset ovat olemassa. Näen, että hän myös istuu oman kirjapinonsa kanssa. [...] Näen, mitä muut tekevät, ja mitä ajattelevat omasta yrittäjyydestään. Hän tekee näin, hän järjestää tällaisen [tapahtuman], ja kun hän pitää kokouksia, hänelle tämä on tärkeää. Näen, miten ihmiset ottavat vieraita ja asiakkaita vastaan. [...] Näkee sitä yrittäjyyttä eri tavoilla.”

Työnteon ruumiillinen esittäminen antoi tunteen siitä, että on oikeasti tekemässä töitä. Yhdelle haastateltavallamme kotona työskentelystä tuli ”huono omatunto”: *”Ikään kuin täytyy olla myös läsnä ja näkyvillä [...] pitää näyttää tekevänsä työtä.”* Tästä kertonut henkilö työskenteli yrityksessä, jolla oli muitakin työntekijöitä samassa työtilassa. Itsensätyöllistäjillä sisäistettyä työtilassa näyttäytymisen painetta ei aineistomme perusteella ollut.

Työtilan tyyli, sijainti ja kaupunkielämä

Kahviloista on 2010-luvulla nopeasti kasvanut uusia urbaaneja tietotyön tekemisen paikkoja. Haastateltavistamme useampi mainitsi työskennelleensä aikaisemmin kahviloissa ja ravintoloissa tai tekevänsä sitä satunnaisesti edelleen. Myös jotkut yhteisölliset työtilat ovat arkkitehtuuriltaan puolijulkisia ja kahvilamaisia tai jopa ”akvaariomaisia”.

Aineistomme työtiloista yksi sijaitti katutason liikehuoneistossa. Tilaa vuokrattiin myös ulkopuolisille tapahtumatilaksi, ja siellä työskentelevät saivat järjestää tilassa omia tapahtumia. Erityisesti tässä tilassa haastateluissa tulivat esiin viittaukset kahvilaan ja akvaarion metafora. Työtila loi arkkitehtuuriltaan ja sisustuksellaan sekä julkisen ja yksityisen, avoimen ja suljetun, työn tekemisen ja vapaa-ajan vieton yhdistymisellä kulttuurisen viittauksen kahvilaan. Yksi tämän työtilan haastateltava koki tärkeäksi sen, että työtila sijaitsee kantakaupungissa, urbaanin elämän keskipesteessä. Hänen mielestään työtilan pitää tukea urbaania seurallisuutta:

”Minulle on tosi tärkeää, että työpaikka, jossa olen, on sellaisella sijainnilla, missä voisi ravintola ja kahvila toimia ja menestyä. Se tarkoittaa sitä, että sen täytyy olla tarpeeksi lähellä ja täytyy olla ihmisiä ympärillä. [...] Luulen, että moni muukin haluaisi olla semmoisessa paikassa, missä voisi pistäytyä, joka myös näyttäisi siltä, että siellä voisi olla mukava istuskella, ettei se ole vain sellainen kylmä, viileä mesta, missä tehdään duunia.”

Kahvila oli haastateltaville myönteinen vertailukohde, johon liittyi ajatus viihtymisestä. Akvaarion taas tulkitsemme kielteiseksi mielikuvaksi, johon liittyy pakottava esillä olo (Hofbauer 2000, 174). Yksi haastateltavamme kuvaava:

”Tässä ollaan aika akvaariossa. Ovestakin tupsahtelee aina välillä sisään tyyppejä, joista ei aina tiedä, onko niillä joku tapaaminen vai tulevatko vain pällistelemään, ja tietävätkö ne ylipäänsä tulevansa yhteisötyötilaan vai luulevatko tulevansa jonnekin muualle.”

Katutason työtilassa urbaanius merkitsi läpinäkyvyyttä (Mäenpää 2000, 27–31). Katuseurallisuuden ja kadulla esitettävän ”maailman teatterin” (*theatrum mundi*) kenttä laajeni työtilaan, joka jo arkkitehtuurillaan kutsui osallistumaan kahvilamaiseen kaupunkielämään. (Kaupunkitilan performatiivisuudesta ja *theatrum mundista* ks. Sennett 1974, 107–122; Mäenpää 2005; Parviainen 2014.)

Katutason työtilassa työskenteelijät koettelivat myös itse kadun ja työtilan rajaa. Jotkut heistä kertoivat käyvänsä puhumassa yksityisyyttä vaativat puhelunsa kadulla – paradoksaalista kyllä, sillä kantakaupungin katu ei varsinaisesti ole yksityinen tila. Katua oli myös käytetty työnteon tilana: *”Nyt me olemme välillä vieneet sohvan tuohon ulos, kun on aurinko paistanut, ja nauttineet kevätpäivittä.”* Sohvan ulos vienti ei ilmeisesti toistunut montaa kertaa, koska havainnointipäivinä sitä ei tehty. Kuitenkin haastateltavat kokivat sen merkitykselliseksi ja työtilalleen leimalliseksi, koska useampi heistä viittasi tilanteeseen. Työtilan toiminnan laajentaminen kadulle kevätauringossa vahvisti työtilan kahvila- tai ravintolamaisuutta – saihan työtila näin eräänlaisen terassin. Näin hämärtyi entisestään raja työn ja vapaa-ajan tilojen välillä.

Julkisuuden asteessa ja kahvilamaisuudessa oli suuria eroja yhteisöllisten työtilojen välillä. Kauempana kantakaupungista tai teollisuusrakennuksessa – urbaanin hengailun ja moninaisten performatiivisten käytäntöjen näyttämön ulkopuolella – sijaitsivat työtilat

eivät houkutelleet satunnaisia piipahtajia, eivätkä haastateltavat niissä verranneet työtilaa kahvilaan. Omakotitalossa sijainneessa työtilassa työskennellyt haastateltavamme viittasi *“akvaariomeininkiin, jota suuri osa työtiloista on”*, ja koki rauhallisemman työtilansa tälle miellyttävänä vaihteluna. Tässä tilassa tehdysä ryhmähaastattelussa korostuivat myönteiset maininnat ikkunasta näkyvästä luonnonmaisemasta, lähellä olevista puista ja vesialueista. Haastateltavat pitivät luonnonläheisyyden tuntua merkityksellisenä itselleen, ja kertoivat myös tauottavansa työtä lenkkeilemällä lähiympäristössä.

Haastateltavista suurin osa piti työtilansa ulkoasua ja ympäristöä tärkeinä viihtyvyystekijöinä. Ne viestivät myös tilan brändistä. Viihtyvyyttä rakensivat työtilan sisustus, kiinteistön tai kaupunginosan yleinen tunnelma ja luovan *“pöhinän”* tuntu. Myös alueen palvelut olivat haastateltaville tärkeitä:

“Kyllä minun mielestäni ensinnäkin tämä tila itsessään, se, että tämä on korkea ja avara ja suuret ikkunat ja tämäntyyppinen talo, on minusta tosi tärkeä asia. Jos se olisi jokin tavallinen tylsä toimistotalo ilman mitään karakteriä niin se ei olisi ehkä samalla tavalla. Ja tämä alue myös. [...] Nämä ympäröivät palvelut ja ruokapaikkojen valikoima ja kaikki tällaiset asiat ovat kyllä merkittäviä minulle.”

Toisaalta yhdessä haastattelussa haastateltava etäännytti itseään työtilan ulkoisen imagon rakentamisesta ja kuvasi sitä *“muiden”* asiana:

“Tämä tila on [...] tällaisella hipster-alueella ja kyllä tämä työtila on niin hipsterimäinen ja täällä on tietty tyyli. Täällä keskustellaan, että hei nyt nämä kupit, tämä näyttää ihan... [...] Me keskustelemme siitä tyylistä, tai siitä, mitä me täällä edustamme. Täällä kuitenkin käy myös asiakkaitamme, ja tämä edustaa meitä. Minulle se ei ole niin tärkeää, mutta olen ihan mukana tukemassa sitä, jos se on tärkeää muille ihmisille.”

Erilaiset *“kovat”* tekijät olivat kaikesta huolimatta keskeisimpiä perusteita työtilan valinnassa. Tärkeimpiä syitä valita juuri tietty yhteisöllinen työtila oli sijainti: lähellä kotia, hyvien liikenneyhteyksien päässä kodista tai esimerkiksi lähellä omien asiakkaiden toimitiloja. Muita valintaperusteita olivat tilan konkreettiset olosuhteet ja tarjolla olevat palvelut ja resurssit. Osa haastateltavista huomioi, että työtilassa tai sen läheisyydessä työskentelee muita freelancereita tai yrityksiä, joiden kanssa voi muodostua klusteroitumishyötyjä.

Pehmeämpänä vetovoimatekijänä toimivat mielikuvat tilassa toimivien henkilöiden tai yritysten arvoista ja samanhenkisyydestä. Yksi haastateltavistamme arvioi, että hänen työtilassaan työskentelevät ihmiset ovat *“homogeeninen sakkki”*: nuorehko, kantakaupungin asuinalueita suosiva, korkeasti koulutettu luovaa ja tietotyötä tekevä joukko, jota yhdistävät samankaltaiset arvot. Tämä oletettu ryhmä muistuttaa floridalaista luovaa luokkaa ja Kepsun ym. (2010, 42–43) konstruoimaa helsinkiläisten superluovien itsensätyöllistäjien ryhmää. Jotkut haastateltavista käyttivätkin luovan luokan käsitettä kuvatessaan työtilassaan työskenteleviä ihmisiä. Toisaalta yksi haastateltava ei pitänyt floridalaisittain määritellylle luovalle luokalle tyypillisiä elämäntapavalintoja lainkaan tärkeinä:

“Olen itse sellainen ihminen, että helposti voisin asua vaikka jossain Savonlinnassa ja syödä aina samat ruoat ja käydä Prismassa joka päivä. En osaa oikein ottaa iloa irti siitä, että asuu kaupungissa ja on kaikkia ihania palveluita tässä ympärillä ja kivaa arkkitehtuuria ja muuta.”

Haastattelukatkelmassa itäsuomalainen pikku-kaupunki, automarket ja arjen toisteisuus (*“samat ruoat”*) toimivat metaforina *“taviselämälle”*, joka rakentuu helsinkiläisen *“luovan pöhinän”* vastinpariksi. Silti haastateltavan anteeskipyytävä asenne sekä palveluihin ja arkkitehtuuriin liitetyt positiiviset määreet tukevat mieli-

kuvaa yhteisöllisessä työtilassa työskentelevän luovan ammattilaisen oletetusta elämäntavasta.

Tutkimissamme yhteisöllisissä työtiloissa tehtiin tietotyötä, jolle tunnusomaisena piirteenä nähdään usein riippumattomuus ajasta ja paikasta. Useimpien haastateltaviemme työ toteutui käytännössä tietoverkossa ja verkostomaisissa yhteisöissä. Myös työtiloilla oli omia sosiaalisen median yhteisöjä, käytännössä suljettuja Facebook-ryhmiä. Työtiloissa kasvokkain kokoontuvan yhteisön rinnalla eli sosiaalisessa mediassa toimiva yhteisö, jossa työtilaan liittyvää informaatiota sekä kokemus- ja tunnediskurssia välitettiin. Kuitenkin paikkaan sitoutunut, ruumiillinen läsnäolo koettiin tärkeäksi yhteisöllisyyden rakentajaksi. Yhteisölliset työtilat tarjosivat sekä materiaalsen työn paikan että lihallisen työyhteisön. Paikkaan perustuva yhteisöllisyys kulminoitui yhteisiin juhliin ja yhteisiin ruokailuihin, joita järjestettiin sekä tilan sisällä (esimerkiksi valmistettiin yhdessä ruokaa) että sen ulkopuolella (lähdettiin yhdessä lounaalle). Yhdessä syömisen ja juhlimisen käytäntöjä oli jokaisessa tutkimassamme työtilassa. Haastatteluissa niiden symboliarvo yhteisön rakentajana nostettiin painokkaasti esiin, vaikka käytännön toteutuksessa joskus olikin toivomisen varaa. Esimerkiksi yksi uutena tilaan tullut työntekijä harmitteli, että kukaan ei viikkokausiin ollut kertonut hänelle yhteisestä perjantailounaasta.

Työtilat olivat myös osallistuneet 2000-luvun (helsinkiläiselle kaupunki)kulttuurille tyypilliseen festivalisoitumiseen (*festivalization*). Sekä koko Helsinkiä koskettavat että paikalliset, kaupunginosiin sijoittuvat ei-kaupalliset tapahtumat ovat kasvaneet tyypilliseksi urbaanin kulttuurin muodoksi kuluneen vuosikymmenen aikana. Paikallisuuden korostuminen ilmiönä näkyy myös kaupunginosayhdistysten aktiivisuudessa, osallistavan kaupunkisuunnittelun nousussa sekä siinä, että helsinkiläisten kulttuuritoiveet painottuvat pienimuotoisiin lähitapahtumiin. (Keskinen & Kotro 2014, 48; Jyrkäs & Luoto 2014; kaupunkikulttuurin kehityslinjoista Helsingissä

viime vuosikymmeninä ks. Mustonen 2014.) Tutkimissamme yhteisöllisissä työtiloissa työskentelevät henkilöt olivat saattaneet osallistua yhdessä Ravintolapäivä- tai Siivospäivä-tapahtumiin, mutta myös järjestää omaehtoisesti pienimuotoisia, ystävilleen ja naapurustolle suunnattuja tapahtumia: kirpputoreja, diskoja, avoimien ovien päiviä. Nämä oman työn reunojen yli valuvat sosiaaliset toiminnot vahvistivat ihmisten sitoutumista työtilaan.

Näkökulmia yhteisöllisiin työtiloihin Work Up! -tilaisuudessa

Työ- ja elinkeinoministeriön marraskuun 2016 tilaisuudessa kerätty mobiilivastausaineisto antaa mahdollisuuden tarkastella artikkelimme aineistoa laajemmasta ja ajankohtaisemmasta näkökulmasta. Palautekyselyn tuloksesta on luettavissa, että jotkut tilaisuuteen osallistuneet mielsivät yhteisöllisen työtilan tässä artikkelissa tarkoitettua laajemmin, esimerkiksi avokonttoreina, monitilatoimistoina ja muunlaisina jaettuina työtiloina.

Mobiilikyselyn vastausten perusteella ihmiset suhtautuvat myönteisesti yhteisöllisiin työtiloihin, joskin on mahdotonta tietää, mitä vastaajat tarkalleen yhteisöllisen työtilan käsitteellä ymmärtävät. Osallistujien joukosta peräti 36 % työskenteli parhaillaan tällaisessa tilassa ja 22 % vastaajista oli aiemmin työskennellyt (N=92). Vastaukset olivat odotusten mukaisia: tilaisuus kiinnosti erityisesti heitä, joille yhteisöllisissä tiloissa työskentely on ennuudestaan tuttua. Vastaajista peräti 54 % totesi itselleen sopivan työskentelyn yhteisöllisissä työtiloissa (N=92). 71 % vastaajista katsoi, että omalle organisaatiolle voisi olla hyväksi, jos ihmiset pystyisivät työskentelemään yhteisöllisissä työtiloissa (N=59). Monet vastaajista uskoivat yhteisöllisten työtilojen käytön yleistyvän, sillä 64 % vastaajista arvioi 20–50 %:n työvoimasta työskentelevän yhteisöllisissä työtiloissa vuonna 2030 (N=39).

Tilaisuuden palautekyselyssä kysyttiin osallistujilta myös tulevaisuuden työn visioi-

ta kysymyksellä: Minkä keskusteluiden teemoista uskot eniten muuttavan työelämää tulevaisuudessa? Vastaukset (N=50) viitoittavat kolmea tärkeintä tulevaisuuden työn trendiä yhteisöllisten työtilojen viitekehyydessä. Ensimmäinen näistä liittyy teknologisoitumisen ja globaalien trendien tuomiin muutoksiin, lähinnä robotisaatioon. Toinen teema käsittelee yleisesti työn rakenteellisia muutoksia (työsuhteiden muutokset, yrittäjätyö, väestön ikärakenne ja sukupolvenvaihdos) ja työn käsitteen muutosta. Kolmas näkökulma kokoaa työn tulevaisuuteen liittyviä immateriaalisia seikkoja, kuten erilaisten verkostojen tärkeyttä. Kahdessa vastauksessa mainittiin myös kaupunkien muutos ja rakennusalan muutokset. Vastauksista on luettavissa työtilojen muutoksiin liittyviä aiheita kaikkien kolmen teeman kohdalla. Tämä on selvästi aihe, josta tarvitsimme lähitulevaisuudessa enemmän tutkimustietoa.

Lopuksi

Olemme tarkastelleet tässä artikkelissa helsinkiläisiä luovien alojen itsensätyöllistäjien ja mikroyrittäjien yhteisöllisiä työtiloja. Havainnointi- ja haastatteluaineiston (N=15) pohjalta olemme selvittäneet, miten työtä tehdään tällaisissa työtiloissa. Erityisesti olemme tarkastelleet työn ruumiillisuutta ja tilallisuutta. Tulkintamme mukaan aineistomme edustaa erinomaista esimerkkiä uudesta työstä urbaanissa ympäristössä.

Tutkimamme työtilat olivat itsensätyöllistäjien ja mikroyrittäjien itsensä perustamia eikä niiden ensisijaisena tavoitteena ollut tuottaa taloudellista voittoa. Tiloissa työskentelevät henkilöt olivat luovien alojen tietotyöläisiä, jotka käyttivät tilaa vaihtelevasti – jotkut päivittäisenä toimistona, jotkut mobiilin työn kiinnokehä. Motiivina tiloihin hakeutumiseen oli haastateltavillamme sekä työn teon tehostaminen että seurallisuuden kaipuu. Tästä seurasi keskittymisen ja verkostoitumisen ristiveto – työtiloissa tasapainoteltiin työ-

rauhan ja kommunikaation ylläpitämisen välillä. Ruumiillisuuteen ja tilan käyttöön liittyvien käytäntöjen neuvottelu oli osa työn arkea. Pienissä tiloissa rakennettiin omaa reviiä vaikiintunein paikoin ja omien esineiden avulla. Jotkut haastatelluista tulkitsivat työtilan rennon epätoimistomaisen ruumiillisuuden paikaksi. Työtilojen arkkitehtuuri ja sijainti poikkesivat toisistaan: siinä missä yksi oli kodinomainen ja toinen kahvilamainen, näytti kolmas hyvinkin toimistomaiselta. Työtiloissa liukuivat yhteen yksityinen ja julkinen, työ ja vapaa-aika; ”kodin”, ”kahvilan” ja ”toimiston” mielikuvat sekoittuivat ja samalla murtuivat niissä. Tilan tyyli ja brändi olivat haastatelluille tärkeitä, mutta he eivät olleet valinneet työtilaansa niiden vaan esimerkiksi sijainnin perusteella. Työtä myös haluttiin tehdä samanhenkisten ihmisten seurassa. Yhteisöllisyys oli haastatelluille tärkeää. Sitä vahvistettiin yhteisillä ruokailuilla ja matalan kynnyksen juhlilla, ja sitä myös esitettiin ulkopuolisille suunnatuilla tapahtumilla. On tärkeää huomata, että työtilojen yhteisöt olivat erilaisia keskenään. Yhdessä painotettiin rentoutusta, toisessa nopeutta ja innostuneisuutta sekä start up -henkisyttä.

Spinuzzi (2012) on tyypitellyt amerikkalaisia yhteisöllisiä työtiloja käyttäjäkunnan ja käyttötarkoituksen mukaan riippuen siitä, hakevatko ihmiset työtiloista ensisijaisesti sosiaalisia kontakteja vai yhteistyökumppaneita. Toisissa tiloissa työtä tehdään rinnakkain, mutta tavoitteena ei välttämättä ole yhdessä työskentely. Toisissa taas tavoitteena on synnyttää yhteistyötä tilassa työskentelijöiden ja heidän yritystensä välillä. Tutkimamme työtilat kuuluvat lähinnä ensin mainittuun tyyppiin, jossa tärkeämpää on toisten seurassa oleminen kuin yhteistyön tekeminen. Tuloksemme tukevat Garrettin, Spreitzerin ja Bacevicen (2014) havainnoja siitä, miten yhteisöllisissä työtiloissa rakennetaan yhteisöllisyyttä arjen käytänteiden avulla. Gerdenitschin ym. (2016) tutkimuksessa todettiin yhteisöllisissä työtiloissa työskentelevien saavan tiloista mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen ja

tukeen toisilta, mikä mahdollisesti parantaa työsuoritusta. Tuloksemme täydentävät tätä ruumiillisuuden, tilallisuuden ja esittämisen näkökulmasta: haastateltavamme kokivat työskentelyn työlle erotetussa ympäristössä, toisten työnteon näkemisen sekä oman nähdyksi tulemisensa tehostavan työtä.

Yhteisöllisiin työtiloihin on liitetty uuden työn käsite (Houni & Ansio 2015; Jakonen 2016). Perinteisen työpaikan, sen fyysisen tilan, murroksen on nähty symboloivan työn muuttumista. Samaa näkemystä on havaittavissa myös tutkimusaineistossamme. Työn muutokset näkyvät monessa tasossa, ne ovat rakenteellisia muutoksia (esimerkiksi organisaatioiden uudelleen muotoutumista ja hierarkioiden uudelleen suunnittelua) tai ne näkyvät yksilötasolla muuttuvina työsisältöinä, jopa ammattikuvien radikaaleina uudistumisina. Myös yhteisölliset työtilat ovat näkyviä näistä muutoksista.

Yhteisöllisissä työtiloissa tehdään yksilöllistynyttä, luovaa tietotyötä, joka usein on myös prekaaria. Richard Floridan 2000-luvun alussa lanseeraama visio kaupunkikehityksen ja talouden mullistavasta luovasta luokasta on 2010-luvulla törmännyt maailmanlaajuiseen taloudellisen taantumiaan, mikä osaltaan on toiminut kannustimena uuteen urbaaniin jakamisen kulttuuriin. Monet kaupunkilaisen yhteisöllisyyden uudet muodot liittyvät jakamistalouden ja yhteiskäytön megatrendiin, niin myös työtilojen jakaminen. Tässä vaiheessa on jo selvää, että työn tekemisen tilojen uudelleenjärjestelyt lisääntyvät lähivuosina ja yhteisölliset työtilat pysyvät tulevaisuuden työn yhtenä muotona.

Tietotyötä kuvataan usein riippumattomaksi ajasta ja paikasta. Tutkimuksemme tuo esiin, että uusi tietotyö ei (ainakaan kaikille) tekijöilleen olekaan vain paikkaan sitoutumattonta, tietoverkkojen yhteisöissä tapahtuvaa ruumiitonta työtä. Uuden työn tekijät kaipaavat konkreettista kohtaamista samanhenkisten ihmisten yhteisöissä. Helsingiläisten työti-

lojen tarkastelu toi uuden piirteen jälkimodernin tietotyön ja yhteisöllisyyden hahmottamiseen: uuden paikallisuuden. Työtilan fyysinen sijainti oli lähes kaikille haastateltavillemme tärkeä siitä käytännöllisestä näkökulmasta, että työtilaan piti olla sopiva matka kotoa tai sen oli hyvä sijainti liikkuvan työn reittien varrella. Työtilan paikka oli kuitenkin myös syvemmässä mielessä merkityksellinen. Työtila maisemineen, kortteleineen ja kaupunginosa-identiteetteineen oli työtilayhteisöjen jäsenille kotiseutu ja kiinnekohta (ks. myös Merkel 2015, 134). Suomalaisten yhteisöllisten työtilojen keskittyminen kaupunkikeskustoihin ja varsinkin Helsingin kantakaupunkiin osoittaa niiden läheisen suhteen uuden kaupunkikulttuurin kanssa. Toki yhteisölliset työtilat ovat mahdollisia myös pikkukunnissa ja maaseudulla. Tutkimamme työtilayhteisöt kuitenkin olivat erityisesti kaupunkiympäristöön kiinnittyneitä yhteisöjä, joille kaupunki tai tietty kaupunginosa oli keskeinen toiminnan näytämö.

Monet yhteisöllisissä työtiloissa työskentelevät ymmärtävät työn käsitteen ja yhteisöllisyyden rakentamisen eri tavoin kuin monessa ”perinteisessä työpaikassa” on totuttu ajattelemaan. Tästä syystä nämä paikat voidaan nähdä hyvänä tapaustutkimuksen kohteena uuden työn käytäntöjen tarkasteluun. Yhteisöllisissä työtiloissa piirtyy yksi mahdollinen skenaario tulevaisuuden työstä. *Coworking*-ilmiön kasvaessa tarvitaan jatko-tutkimusta erilaisista yhteisöllisistä työtiloista ja muista uuden työn tekemisen tiloista sekä urbaanin työn eri muodoista. Erityisesti tarvitaan kriittistä tutkimusta itsensätyöllistäjien kasvavan joukon työoloista ja -ehdoista.

Kiitokset

Artikkeli liittyy tutkimushankkeeseen HYVE-2020: Työ, yhteisö ja kestävä talous, jota ovat rahoittaneet Tekes ja Työterveyslaitos.

Viitteet

- 1 Pärnänen & Sutela (2014) eivät kuitenkaan tunnista yhteisöllisiä työtiloja itsensätyöllistäjien potentiaaliseksi työskentelypaikaksi. Tutkimustietoa ei ole siitä, kuinka yleistä yhteisöllisten työtilojen käyttö on esimerkiksi Helsingin luovaa ja tietotyötä tekevilla itsensätyöllistäjillä.
 - 2 Suomessa Floridan teoria on otettu vastaan vaihtelevasti. Pääpiirteissään Pohjoismaista kerätty empiirinen aineisto on tukenut Floridan näkemyksiä siitä, että luovaan luokkaan kuuluvat ihmiset asettuvat avoimiin ja suvaitsevaisiin kaupunkeihin (Andersen, Hansen, Isaksen & Raunio 2010). Jotkut ovat kuitenkin korostaneet, että luovan luokan teoria ei yksinään selitä suomalaisten kaupunkien kehitystä (esim. Sotarauta & Kostiaainen 2008, 99–103). Viimeaikainen empiirinen tutkimus on osoittanut kansainvälisten osaajien arvostavan pääkaupunkiseudulla asumisvalinnoissaan muita asioita kuin urbaania säpinää (Eskelä 2015). Floridan teoriaa on myös kritisoitu sosiaalisesti kestävämmäksi (Alanen 2004; kansainvälisesti esim. Peck 2005; Pratt 2008).
 - 3 Nämä pääteemat olivat osa laajempaa tutkimushanketta.
 - 4 Työ- ja elinkeinoministeriö oli tilannut tilaisuuteen myös kolme videota, jotka käsittelivät yhteisöllisiä työtiloja. Videot ovat katsottavissa seuraavista osoitteista:
 Urban Mill: <https://www.youtube.com/watch?v=rg3AKePiAgs>
 U Kakkonen: <https://www.youtube.com/watch?v=hXkZFCDXzMg>
 Mothership of Work: <https://www.youtube.com/watch?v=OdCjbdouwB0>
Work Up! -tilaisuuden sisällön suunnittelussa oli mukana artikkelin toinen kirjoittaja (Houni). Hän osallistui myös videoiden sisällön suunnitteluun ja kuvauspaikkojen valitsemiseen.
- debate – putting the creative class thesis to a test. *Industry and Innovation* 17 (2), 215–240.
- Arlander, A., Erkkilä, H., Riikonen, T. & Saarikoski, H. (toim.) (2015) *Esitystutkimus*. Helsinki: Parituuna.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101.
- Butler, J. (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Butler, J. (1993) *Bodies That Matter. On the Discursive Limits of “Sex”*. New York: Routledge.
- Coworking spaces are human spaces (2015) [online]. <URL:<http://www.smallbizlabs.com/2015/05/coworking-spaces-are-human-spaces.html>>. Luettu 31.10.2016.
- Dale, K. & Burrell, G. (2008) *The Spaces of Organization & the Organization of Space. Power, Identity & Materiality at Work*. New York: Palgrave Macmillan.
- DeGuzman, G. V. & Tang, A. I. (2011) *Working in the unoffice. A guide to coworking for indie workers, small businesses, and nonprofits*. San Francisco, CA: Night Owls Press.
- Eskelä, E. (2015) *Housing talent. Residential satisfaction among skilled migrants in the Helsinki metropolitan area*. Department of Geosciences and Geography A 33. Helsinki: Unigrafia.
- Florida, R. (2002) *The rise of the creative class. And how it’s transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
- Florida, R. (2005) *Cities and the creative class*. New York: Routledge.
- Florida, R. (2008) *Who’s your city? How the creative economy is making where to live the most important decision of your life*. New York: Basic Books.
- Fuzi, A. (2015) *Co-working spaces for promoting entrepreneurship in sparse regions: the case of South Wales*. *Regional Studies, Regional Science* 2 (1), 462–469.
- Gandini, A. (2015) *The rise of coworking spaces: a literature review*. *ephemera* 15 (1), 193–205.
- Garrett, L. E., Spreitzer, G. M. & Bacevice, P. (2014) *Co-constructing a sense of community at work: The emergence of community in coworking spaces*. *Academy of Management Annual Meeting Proceedings 2014* (1), 1015–1020.

Kirjallisuus

- Alanen, A. (2004) *Luovuuden talous haussa. Tieto-aika* [online]. <URL:http://www.stat.fi/tup/tieto-aika/tilaajat/ta_11_04_luovuus.html>. Luettu 31.10.2016.
- Andersen, K. V., Hansen, H. K., Isaksen, A. & Raunio, M. (2010) *Nordic city regions in the creative class*

- Gerdenitsch, C., Scheel, T. E., Andorfer, J. & Korunka, C. (2016) Coworking spaces: A source of social support for independent professionals. *Frontiers in Psychology* 7, 581.
- Goffman, E. (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday.
- Heikkilä, J. (2012) Preconditions for sustainable rural coworking spaces in southwest Finland. Field study England – case study Mietoinen. Master's thesis. HAMK University of Applied Sciences. [online]. <URL:http://www.theseus.fi/handle/10024/48286> Luettu 31.10.2016.
- Hofbauer, J. (2000) Bodies in a landscape: on office design and organization. Teoksessa J. Hassard, R. Holliday & H. Willmott (toim.) *Body and Organization*. London: Sage, 166–191.
- Houni, P. & Ansio H. (2015) Duunia kimpassa. Yhteisölliset työtilat Helsingissä. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2015: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Jakonen, M. (2014) Uusi työ ja prekarisaatio. *Tiede & edistys* 4, 287–320.
- Jakonen, M. (2015) Talous ja työ prekaarissa yhteiskunnassa. Teoksessa M. Jakonen & T. Silvas-ti (toim.) *Talouden uudet muodot*. Helsinki: Into, 92–121.
- Jakonen, M. (2016) Yhteisö tuotantovoimana. Yhteisölliset työtilat ja prekaarin työvoiman liikkeet. *Tiede & edistys* 2, 133–158.
- Jakonen, M., Peltokoski, J. & Virtanen, A. (toim.) (2006) *Uuden työn sanakirja*. Helsinki: Tutkija-liitto.
- Julkunen, R. (2008) Uuden työn paradoksit. Kes-kusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Tampe-re: Vastapaino.
- Jyrkäs, P. & Luoto, K. (toim.) (2014) *Opas kaupunkiaktivismiin. Uutta kaupunkikulttuuria luomaan. Prototype Helsinki*. [online]. <URL:http://settlementi-fi-bin.directo.fi/@Bin/4846275e8a-15fee6a64f4315bdbaab37/1428996594/application/pdf/481178/kaupunkiaktivismiopas_fi-naali.pdf>. Luettu 1.11.2016.
- Kepsu, K., Vaattovaara, M., Bernelius, V. & Itälahti, M. (2010) Vetävä Helsinki. Luovien ja tietointen-siivisten alojen osajien näkemyksiä seudusta – kotimainen ja kansainvälinen näkökulma. Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2010: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Keskinen, V. & Kotro, H. (2014) Kohti yhteisöllistä kaupunkikulttuuria. Mielenpitoita Helsingistä kulttuurikaupunkina. Tutkimuskatsauksia – Helsingin kaupungin tietokeskus 2014: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kojo, I. & Nenonen, S. (2014) Evolution of co-work-ing places: drivers and possibilities. *Intelligent Buildings International*. [online]. <URL:http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17508975.2014.987640> Luettu 29.12.2016.
- Lumley, R. M. (2014) A coworking project in the campus library: Supporting and modeling entre-preneurial activity in the academic library. *New Review of Academic Librarianship*, 20 (1), 49–65.
- Merkel, J. (2015) Coworking in the city. *ephemera* 15(1), 121–139.
- Moriset, B. (2013) Building new places of the cre-ative economy. The rise of coworking spaces. [on-line]. <URL:https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00914075/document>. Luettu 1.11.2016.
- Mushrooming. [online]. <URL:https://www.mush-rooming.fi/> Luettu 1.11.2016.
- Mustonen, P. (2014) Jäljittelijästä esikuvaksi – Hel-singin kaupunkikulttuurin aktiiviset vuosikym-menet. *Kvartti* 2014: 1, 16–29.
- Mäenpää, P. (2000) Viihtymisen kaupunki. Teokses-sa Stadipiiri (toim.) *Urbs*. Kirja Helsingin kaupun-kikulttuurista. Helsinki: Helsingin kaupungin tie-tokeskus, 17–31.
- Mäenpää, P. (2005) *Narkissos kaupungissa. Tutki-mus kuluttaja-kaupunkilaisesta ja julkisesta til-asta*. Helsinki: Tammi.
- Neuberg, B. (2015) The start of coworking (from the guy that started it). [online]. <URL:http://codingparadise.org/ebooks/html/blog/start_of_coworking.html> Luettu 1.11.2016.
- Parviainen, J. (2014) Mediakaupungin viettelyn lo-giikka ja kairoottiset silmänräpäykset. Kehon-fenomenologiaa tarttumapintoja teknologiseen tiedostamattomaan ja algoritmiseen valtaan. *Me-dia & viestintä* 37 (1), 12–33.
- Parviainen, J. (2015) Työn performatiivinen ruu-miillisuus ja ammatillinen kehonrakennus. Teok-sessa A. Arlander, H. Erkkilä, T. Riikonen & H. Saa-rikoski (toim.) *Esitystutkimus*. Helsinki: Partuu-na, 276–286.
- Parviainen, J., Kinnunen, T. & Kortelainen, I. (toim.) (2016) *Ruumiillisuus ja työelämä. Työruumis jäl-kiteellisessä taloudessa*. Tampere: Vastapaino.

- Peck, J. (2005) Struggling with the creative class. *International Journal of Urban and Regional Research* 29 (4), 740–770.
- Pohler, N. (2012) Neue Arbeitsräume für neue Arbeitsformen: Coworking Spaces. *Österreichische Zeitschrift für Soziologie* 37 (1), 65–78.
- Pratt, A. C. (2008) Creative cities. The cultural industries and the creative class. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 90 (2), 107–117.
- Pärnänen, A. & Sutela, H. (2014) *Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Rus, A. & Orel, M. (2015) Coworking: a community of work. *Teorija in praksa* 52 (6), 1017–1038.
- Salovaara, P. (2015) Coworking kansainvälisenä ilmiönä. Teoksessa P. Houni & H. Ansio: *Duunia kimpassa. Yhteisölliset työtilat Helsingissä*. Tutkimuksia - Helsingin kaupungin tietokeskus 2015: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 41–45.
- Sennett, R. (1974) *The Fall of Public Man*. New York: W.W. Norton & Company.
- Sennett, R. (2012) *Together. The Rituals, Pleasures and Politics of Cooperation*. London: Allen Lane.
- Sotarauta, M. & Kostiaainen, J. (2008) Kaupunkien kehitys verkostoyhteiskunnassa – onko yleissivistys nokkelan kaupungin perusta? Teoksessa P. Tiihonen & O. Kuusi (toim.) *Metropolit, Aasia ja yleissivistys. Esiselvityksiä ja matkakertomuksia*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 2008: 3, 75–128.
- Spinuzzi, C. (2012) Working alone together. Coworking as emergent collaborative activity. *Journal of Business and Technical Communication*, 26 (4), 399–441.
- Spradley, J. P. (1980) *Participant Observation*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Spreitzer, G., Bacevice, P. & Garrett, L. (2015) Why people thrive in coworking spaces. *Harvard Business Review*. [online]. <URL:https://hbr.org/2015/05/why-people-thrive-in-coworking-spaces>. Luettu 1.11.2016.
- Työelämä 2020 (2016) *Work up! Työn uudet yhteisöt*. <URL: http://www.tyoelama2020.fi/ajankohtaista/tapahtumat/work_up!/yhteisolliset-tyotilat>. Luettu 6.6.2017.
- Uda, T. (2013) *What Is Coworking? A Theoretical Study on the Concept of Coworking*. Discussion Paper, Series A, 265: 1–15. Sapporo: Hokkaido University. [online]. <URL:http://eprints.lib.hokudai.ac.jp/dspace/bitstream/2115/53982/1/DPA265.pdf> Luettu 16.1.2017.
- Åkerblad, L. (2014) *Epävarmuuden tuolla puolen. Muuttuvat työmarkkinat ja prekaari toimijuus*. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies 73. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.